

Міністерство Освіти та Науки України
Український державний університет
імені М. Драгоманова

**«Коли Захід зустрів Схід: наукова конференція
присвячена пам'яті Андрія Ковалівського»**

1895-1969

Київ – Вінниця
"НІЛАН-ЛТД"
2024

УДК 63 (2): 62 (9)
С 36

Друкується за ухвалою Вченої ради історичного факультета
Українського державного університету імені М. Драгоманова
(протокол № 7 від 25.03.2024)

**Коли Захід зустрів Схід. Матеріали міжнародної наукової конференції «Коли Захід зустрів Схід: наукова конференція присвячена пам'яті Андрія Ковалівського», яка відбулась 27-28 травня 2024 р. / Упорядник д. і. н. Я. В. Пилипчук. Київ – Вінниця : Український державний університет імені М. Драгоманова, НІЛАН-ЛТД, 2024. (укр., азерб., лит., узб., англ. мовами). 208 с.
ISBN 978-617-558-068-4**

Ця публікація постала як результат міжнародної наукової конференції «Коли Захід зустрів Схід: наукова конференція присвячена пам'яті Андрія Ковалівського», яка відбулась 27-28 травня 2024 р. на історичному факультеті Українського державного університету ім. М. Драгоманова. Матеріали конференції містять дослідження українськими, грузинськими, європейськими та тюркськими вченими історії Сходу та Європи.

Для науковців, викладачів, аспірантів та студентів.

УДК 63 (2): 62 (9)
С 36

©Я. В. Пилипчук, 2024
©Автори статей 2024

ЗМІСТ	3
ПЕРЕДМОВА	5
ALIYEVA L. (BAKU, AZERBAIJAN). ISLAM, CHRISTIANITY AND ETHNIC PROCESSES IN AZERBAIJAN DURING THE MONGOL CONQUEST	6
ALIYEVA N. (BAKU, AZERBAIJAN). BRITAIN'S POLICY TOWARDS THE CAUCASUS IN THE FIRST STAGE OF WORLD WAR II	14
ALLAHVERDIYEVA Z. (BAKU, AZERBAIJAN) ERMENİSTAN DEVLETİNİN İSRAİL-FİLİSTİN SAVAŞINA (2023) YÖNELİK TUTUMU	17
BAĞIROVA Ş. (BAKU, AZERBAIJAN) AZƏRBAYCAN XASLQ CÜMHURİYYƏTİNİN İCTİMAI-SİYASI HƏYATINDA QEYRI-MÜSƏLMANLARIN İŞTİRAKI	23
BAYDAROV E. (ALMATY, KAZAKHSTAN) ISLAM AND THE REVIVAL OF CENTRAL ASIAN THEOLOGICAL SCHOOL	27
BAKIROVA E. (BAKU, AZERBAIJAN) THE CONCEPT OF STATE IN ANCIENT WORLD: IN THE EXAMPLE OF CAUCASIAN ALBANIA	33
BAKHSOLIANI N. (TBILISI, GEORGIA) A MANUAL SIGN FOR THE SEMANTIC CODE OF LUWIAN HIEROGLYPH	38
ДАМИНОВ А. (TASHKENT, UZBEKISTAN) ТЕМУРИЙЛАР САЛТАНАТИ ЗИРОАТЧИЛИК ТАРИХИГА ОИД БАЪЗИ ТАДҚИҚОТЛАР	41
ДЖАФАРОВ Ю. (TORONTO, CANADA) ДО ПИТАННЯ ПРО ТАК ЗВАНИХ «БУНТУРКІВ» У ГРУЗИНСЬКИХ ДЖЕРЕЛАХ	44
RƏNHULLA Y. (BAKU, AZERBAIJAN).ŞƏHİD ƏVVƏLİN AZƏRBAYCANDA SAXLANILAN YAZILI ELMİ İRSİ	48
IZMAILOVA S. (BAKU, AZERBAIJAN) OGHUZ-NAME NARRATIVE SOURCES REGARDING THE ORIGIN OF THE OGHUZES	52
İSMAYILOVA K. (BAKU, AZERBAIJAN) “ŞAH İSMAYİL XƏTƏİ VAQİƏSİ” (FOLKLORDA VƏ TARİXDƏ)	59
GAFAR-ZADA L. (BAKU, AZERBAIJAN). ON THE PATH OF THE UNKNOWN: ANTHONY JENKINSON'S ENCOUNTER WITH MUSLIM WORLD IN SAFAVID EMPIRE	68
KVASHILAVA K. (TBILISI, GEORGIA). AMANULLAH KHAN AND MUSTAFA KEMAL PASHA (ATATÜRK) – FROM OF THE NATIONAL SOVEREIGNTY TO MODERNIZATION (1919-1923)	73
KARIM K. (BAKU, AZERBAIJAN) PERSIAN LITERATURE OF MONGOL ERA ON THE MONGOL INVASION OF AZERBAIJAN	77
KƏRİMOVA R. DƏRBƏNDLİ KATİB VƏ XƏTTATLAR (AZƏRBAYCAN ƏLYAZMALARI ƏSASINDA)	86
KUZEMBAEV N., TUSUPOV A. (PAVLODAR, KAZAKHSTAN) ESSAY ON SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF THE OUTSTANDING KAZAKH ARABIST AND EXPERT OF KIPCHAK STUDIES BOLAT KUMEKOV	91
LAURINAVIČUS K. (KAUNAS, LITHUANIA). 1936–1940 METAIS KAUNE LEISTO PERIODINIO LEIDINIO „XX AMŽIUS“ KIEKYBINĖ TURINIO ANALIZĖ	96
ЛАГОДИЧ В. (LVIV, UKRAINE). ПОШИРЕННЯ ХРИСТІЯНСТВА У СЕРЕДОВИЩІ АВАРІВ УПРОДОВЖ 795–805 РР.	108
MALIKOVA SH. (BAKU, AZERBAIJAN) EGYPTIAN GRAMMARIAN IBN AL-HAJIB'S OPINION ON VERB TENSES	115
MƏMMƏDOVA A. (BAKU, AZERBAIJAN) UKRAYNADA VƏ AZƏRBAYCANDA AŞKARLANMIŞ SAMANI GÜMÜŞ DIRHƏMLƏRİ	118
ПАВЛОВ П. (VELIKO TRNOVO, BULGARIA) ДВІ БОЛГАРСЬКІ ДЕРЖАВИ НА БАЛКАНАХ У VII-IX СТ.	120
ПИЛИПЧУК Я. (KYIV, UKRAINE) ВІЙСЬКОВА СПРАВА УЛУСА ДЖУЧІ (ЗОЛОТОЇ ОРДИ)	129
ПИЛИПЧУК Я. (KYIV, UKRAINE). БОЛОХІВСЬКА ЗЕМЛЯ ТА ЇЇ КНЯЗІ	138

**УЛЬЖАСВА Ш., КУРБАНБОЄВА Х., ТОШЕВА Г.
(TASHKENT, UZBEKISTAN)**

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СУДОВУ СИСТЕМУ В ІМПЕРІЇ АМІРА ТЕМУРА

Щоденник Руї Гонсалеса Де Клавіхо, який відвідав Самарканд як посол короля Іспанії, містить важливі відомості про каді в період правління Аміра Темура. За інформацією, наданою Клавіхо, «король завжди возить із собою суддів, які займаються справами його королівства та господарства. Коли судді приїжджають у якесь місце, вони також беруть участь в управлінні людьми цієї країни. Народ країни підкоряється своїй думці та підпорядковується їх наказам. Ці судді визначаються в залежності від роду роботи: одні з них вирішують суперечки між людьми, інші призначаються намісниками і главами різних міст і країн, залежних від короля. Треті діють як посольства»[1].

Також іспанський хроніст записав інформацію про роботу суддів: "Коли буде вирішено структуру управління королівством, кожен із суддів влаштується і приступить до роботи, знаючи своє місце. Судді ставлять три намети, і в цих наметах слухають людей, які приходять із подарунками, і вирішують їх. Вони виходять з намету і передають інформацію королю, потім повертаються до намету і пред'являють до виконання чотири і шість завдань. у спеціальні зошити. Після цього мирза передає цей папір консультанту для вручення власнику бере вирізану срібну печатку, наносить на неї чорнило і притискає до внутрішньої сторони паперу, записує її і передає своєму начальнику. папір таким чином пройде через три-чотири руки, посередині її ставлять царську печатку.

Таким чином, у кожного співробітника-консультанта є свій мирз і свій зошит. Після пред'явлення друку царя і друку мирз на такому документі, пред'явленому певній особі, він виконується негайно будь-якого робочого дня в цей час [3].

В історичних джерелах згадуються Амір Темур та деякі люди, які призначалися суддями у державі Тимуридів. Зокрема, Сахібгірон був учений і чесний суддя Аміра Темура на ім'я Азіз. Посаду військового судді отримала Сайїд Зіявуддін [4].

Абдураззак Самарканді згадав Казі Імадуддіна [5], Казі Кутбуддіна Абдуллу [6], Казі Салахуддіна [7], Казі Ахмеда Саїді та інших суддів за часів Шахруха Мірзи. Абдураззак Самарканді назвав Ахмеда Саїді лідером хоробрих і повідомив, що він брав участь у найбільших заходах і зборах[8]. Абдураззак Самарканді також записав відомості про те, що Мубаракшах, син еміра Ідіку, був правителем Хорезма, а Бекіджак - еміром девана та суддею садра [9]. Є також відомості, що коли до Шахрух-Мірзи приїхали послы з Китаю, до послів прийшов Хаджі Юсуф Казі разом з кількома мусульманами, які знали мову, і пояснив їм правила [10].

За словами самого Абдураззака Самарканді та історика XV століття Мірханда, Джалалуддін Ісхак Самарканді знаходився в «резиденції» у палаці Шахруха і протягом багатьох років обіймав посаду імама та судді в його армії (лашкарі). Відповідно, він міг приїхати з Самарканда до Герату під час призначення Шахруха на посаду губернатора чи пізніше [11].

У «Бабур-наме» є також відомості про наставника-вчителя Захїріддіна Мухаммада в юності Ходже Маулана Казі Абдулле. Ця порода була нащадком знаменитого шейха Бурханіддіна Килича, нащадка перших чотирьох халіфів («Чохоріарів») в історії ісламу, і він здобув популярність як бенкет і наставник у ферганському маєтку Тимуридів. Бурханіддін Килич був онуком середньоазіатського шейха Сайїда Камалуддіна, який народився в Узганді,

прадідом Махдумі Азама та сучасником Бугрохана Абу Алі Хасана ібн Сулеймана (1059-75 роки) з Караханідів Його нащадок, Ходжа Мавлано Абдулла, великий суфійський учений[12] був батьком Бабура у небезпечні дні трагічної смерті Казі Умаршейха Мірзи. Він був тим, хто спрямовував і підбадьорював його, давав йому добрі поради. також його наставник пізніше. У перші роки правління Бабура, коли Андіжан був оточений ворогом і його мешканці були приречені на голодну смерть, Пірі Ходжа Абдулла Казі з доброти до Бабура зарізав 18 тисяч овець і роздав їх обложеним. Бабура також із повагою згадує його як свого першого вчителя у своїх мемуарах. (На жаль, ще до прибуття Бабура в Андіжан із Самарканда у 1498 році бранці вбили його). Судді відіграли важливу роль в історії Аміра Темура та тимуридської державності. Вони супроводжували главу держави у маршах, брали участь у малих та великих мітингах, навіть вели відкриті діалоги з народом з метою забезпечення справедливості, брали активну участь у політичних заходах, а на їх висновки спиралися за правильного вирішення деяких питань у державі.

Судді відігравали важливу роль в історії Аміри Темури та держави Тимуридів. Вони супроводжували главу держави на маршах, брали участь у малих і великих зустрічах, навіть мали відкритий діалог з людьми, щоб забезпечити справедливість, брали активну участь у політичних подіях і ґрунтували свої висновки на правильному вирішенні деяких питань у державі. Вони були передовими, освіченими інтелектуалами свого часу і в багатьох випадках очолювали посольства. Сьогодні найважливішим питанням є вивчення особистості суддів Тимуридської імперії, доведення до широких верств населення інформації про трудові процеси, духовні та моральні проблеми.

ЛІТЕРАТУРА:

- [1] Дневник путешествия Клавихо во дворец Самарканда-Амира Темура (1403-1406 годы). Ташкент: Узбекистан, 2010. -Б. 204.
- [2] Клавихо...-Б. 204-205.
- [3] Клавихо...-Б. 205.
- [4] Амир Темур Корагон. История Тимура. Ташкент, Наука, 2004. -Б. 179.
- [5] Абдурраззак Самарканди. Матлай са'дайн ва маймаи Бахрейн / Перевод с персидско-таджикского языка, введение и комментарии, словари А. Оринбоева. 2-томный. - Ташкент: Наука, 1969.-Б. 75.
- [6] Абдурраззак Самарканди... -Б. 90.
- [7] Указанный труд...- Б. 184.
- [8] Абдурраззак Самарканди... -Б. 176
- [9] Абдурраззак Самарканди... -Б. 235.
- [10] Абдурраззак Самарканди... -Б. 436.
- [11] Абдурраззак Самарканди... -Б.11.
- [12] Бабурнама. Ташкент, 1993. -Б.17.